

MESLEK ÖĞRETMENLERİNİN YAŞAM BOYU ÖĞRENME EĞİLİMLERİ (MALATYA İLİ BATTALGAZİ İLÇESİ ÖRNEĞİ)

Öğrtm. Zeynep Aykır
Battalgazi Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi, Malatya
z.aykr87@yahoo.com.tr

Prof. Dr. Mehmet Taşpınar
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü
mehmettaspinar@hotmail.com

Özet

Günümüzde bireylerin sahip olmaları gereken mesleki nitelikler sürekli değişmekte, bu değişime ayak uydurmak için yaşam boyu eğitime önem verilmektedir. Bu açıdan meslek öğretmenlerinin öncelikle kendilerinin yaşam boyu eğitim konusunda olumlu düşüncelere sahip olmaları gereklidir. Bu araştırmanın amacı mesleki teknik orta öğretim kurumlarında görev yapan meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerini belirlemektir. Tarama modeline dayalı olarak yürütülen araştırmanın çalışma evreni Malatya İli Battalgazi İlçesinde görev yapan 249 meslek öğretmeninden oluşmaktadır. Veriler Günüş, Odabaşı ve Kuzu (2014) tarafından geliştirilen "Etkili Yaşam Boyu Öğrenme Ölçeği" ölçeği ile toplanmıştır. Toplam 169 meslek öğretmeninden elde edilen verilere göre meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin oldukça olumlu düzeyde olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet, mesleki kıdem ve öğrenim düzeyi açısından görüşler arasında anlamlı bir fark bulunmamış, değişkenlerin tüm düzeylerine göre olumlu görüşler ortaya çıkmıştır. Söz konusu bağımsız değişkenlerin öğretmenlerin görüşleri üzerindeki etki düzeyleri oldukça düşüktür. Buna göre meslek öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarda yaşam boyu eğitime dönük uygulamalara katılımları desteklenmelidir.

Anahtar Sözcükler: Yaşam boyu öğrenme, mesleki eğitim, meslek öğretmeni

LIFELONG LEARNING TENDENCIES OF VOCATIONAL TEACHERS (THE CASE OF BATTALGAZI PROVINCE IN THE CITY OF MALATYA)

Abstract

Today, the occupational qualifications that individuals have to possess are constantly changing, and lifelong education is important to keep pace with this change. In this regard, first of all, vocational school teachers should have positive opinions about lifelong learning. The purpose of the current study is to determine the lifelong learning tendencies of vocational teachers working in vocational technical secondary education institutions. The universe of the study employing the survey model is comprised of 249 vocational teachers working the Battalgazi Province of the city of Malatya. The data of the current study were collected by using "Effective Lifelong Learning Scale" developed by Günüş, Odabaşı and Kuzu (2014). The data collected from a total of 169 vocational teachers revealed that the vocational teachers' lifelong learning tendencies are quite positive. It was also found that the teachers' tendencies do not vary significantly by gender, length of service and education level. The effect of these independent variables on the teachers' tendencies is quite small. Accordingly, vocational education teacher' participation in practices with regard to lifelong learning should be encouraged in their schools.

Keywords: Lifelong learning, vocational training, vocational teacher.

GİRİŞ

Problem Durumu

Bireylerin ve toplumların ihtiyaçları sürekli bir değişikliğe uğramıştır. Bu değişimlerin temelinde ise bilim ve teknoloji alanında meydana gelen hızlı ve kapsamlı ilerlemeler yatmaktadır. Bu hızlı ilerlemeler nedeniyle bilgi de hızla çoğalmakta ve yayılmaktadır. Bireylerin; bu ilerlemeleri takip edebilmeleri, değişen ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri, bir bakıma hayatta var olabilmeleri için yaşamlarının her döneminde kişisel ve mesleki olarak kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Çünkü günümüz hızla değişen dünyasında bireylerin var olan bilgileri yeterliliğini yitirmektedir. Başka bir ifadeyle artık insanların gençliklerinde edindikleri bilgiler onlara hayatları boyunca yetmemektedir (Gündoğan, 2003). Bu nedenle bireylerin yaşamları boyunca sürekli kendilerini yenilemeleri ve geliştirmeleri gereği ortaya çıkmış ve bu bağlamda yaşam boyu öğrenme olgusu gündemdeki yerini almıştır.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda sosyal, kültürel ve eğitim hayatındaki gelişim ve değişimlere ayak uydurabilmek için ihtiyaçlar doğrultusunda Türkiye’de yaşam boyu öğrenme kavramı tüm Dünya’da olduğu gibi giderek önem kazanmıştır. Bu değişim ve gelişmeler sonucunda toplumla uyumlu bir şekilde yaşamı sürdürebilmek, mesleki ve kişisel gelişimi takip edebilmek, becerilerimizin farkına varmak, öğrenmek için sürekli yeni hedefler koymak bireyin yaşam boyu öğrenme adına eğitim almasını gerekli kılmıştır. Yaşam boyu öğrenme, bireyin tüm hayatına yayılan, ömür boyu devam eden, yaşamın kendisi olmuş bir eğitim, kavramdır (Kulich, 1982; White, 1982; Aspin ve Chapman, 2000). Bu kavramın önem kazanmaya başlaması ile yaşam boyu öğrenme, zaman ve mekândan bağımsız olarak hem okul eğitimi hem de okul dışı eğitimde tüm öğrenim faaliyetlerini kapsayan bir öğrenme olmuştur.

Yaşam boyu öğrenme, bireysel, toplumsal, sosyal ve istihdamla ilişkili bir yaklaşımla bireyin; bilgi, beceri, ilgi ve yeteneklerini geliştirmek amacıyla yaşam süresinde katıldığı tüm öğrenme faaliyetleridir (MEB, 2009). Demirel (2010), yaşam boyu öğrenmeyi “Herkes için ihtiyacı olan eğitimi, ihtiyaç duyduğu anda ve olanaklarına uygun yerde vermeyi amaçlayan eğitim yaklaşımı” olarak tanımlamaktadır. Borat (2010) ise kişisel, sosyal gelişimi sağlamak ve istihdam oluşturmak amacıyla bireylerin bilgi, beceri, yetkinlik ve yeterlilikleri geliştirmek için yaşam boyu gerçekleştirilen her türlü öğrenme faaliyeti olarak tanımlamaktadır.

Yaşam boyu öğrenme, erken çocukluk dönemindeki aile içi öğrenmeleri, okul öncesi öğrenmeleri, örgün eğitimin tüm aşamalarını, yaygın eğitimi, iş yaşamında kazanılan öğrenmeleri, hayatın herhangi bir döneminde kazanılan bilgi ve becerileri kapsar. Bu bağlamda yaşam boyu öğrenme politikaları hayatın tüm evrelerini içermelidir. Erken çocukluk dönemindeki öğrenmeler ile örgün öğretim programı, çalışma hayatı ve daha sonraki hayat gözetilerek tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Öğrenmeyi öğrenme ve tüm günlük hayat becerilerinin kazanımı modern ilköğretimin üç temel becerisi (okuma, yazma, aritmetik) kadar önemlidir. Hayat boyu öğrenme yetişkinler için yaygın eğitim, güncelleme eğitimi ve ikinci şans eğitiminin yanında örgün eğitimi ve bireysel öğrenmeyi de içerir (MEB, 2009).

Yaşam boyu öğrenme kapsamında üç tür eğitimin olduğu görülür. Birincisi okullarda bir program dahilinde verilen eğitimidir (formal). İkincisi okul dışında daha çok mesleki becerileri geliştirmeye dayalı diploma yerine sertifika veya yeterlik belgesi verilen eğitimlerdir (nonformal). Üçüncüsü ise bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda ya zayıf oldukları bir alanı güçlendirmek, ya da sevdikleri bir konuda daha çok bilgi ve yetenek sahibi olmak üzere aldıkları ve daha çok kendi kendilerine elde ettikleri öğrenmeleri kapsayan eğitimidir (informal). İlk ikisi toplumsal iken sonuncusu bireyseldir. İlk ikisi yönetim tarafından toplum için düşünülür ve gerçekleştirilirken üçüncüsü bireylerden gelen talep doğrultusunda şekillenmektedir. Dolayısıyla daha esnek ve ilki kadar kurumsal olmazlar. Üçüncüsü birey haklarının ve demokrasinin gelişmiş olduğu ülkelerde daha yaygındır (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi [MEGEP] 2007).

Yaşam boyu öğrenen vatandaş yetiştirmek amaçlandığında, ilk olarak öğretmenlerin yaşam boyu öğrenen bireyler olması gerekmektedir. Öğretmenlerin öğrenmeye devam etmeleri sadece kendi çabaları doğrultusunda olamayacaktır, bu yüzden onlara öğrenmeye devam etmelerini sağlayacak anlamlı, deneyimlerini paylaşabilecekleri işbirlikçi, istek ve arzularını iletebilecekleri ve karşılaştıkları sorunlara meslektaşları ve uzmanlarla çözüm üretebilecekleri samimi, bunların yanı sıra değişen eğitim sistemlerinin ve öğrencilerin değişen beklentilerine cevap verebilmek için sınıf uygulamalarını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapabilecekleri etkin ortamlara ihtiyaçları vardır. Öğretmenler hizmet öncesi, kendilerini üniversitelerde belli bir düzeyde geliştirirler. Ancak öğretmenlik mesleğine başladıktan sonra, öğretmenlerin çevrelerindeki değişime ayak uydurabilmeleri için kendilerini sürekli yenilemeleri ve geliştirmeleri gerekmektedir (Altun ve Cengiz, 2012).

Günümüz öğretmenin, öğrencinin ilerisinde olması, yol gösterebilmesi, danışmanlık ve kolaylaştırıcılık rolünü oynayabilmesi için öncelikle kendisini eğitime ve geliştirebilme sorumluluğunu yüklenmesi gereklidir. Öğretmen kendi yeterlilik düzeyinin farkında olmalı, bilginin güç olduğunu, yeterliliğin sürekli öğrenmeyle mümkün olduğunu, yetersizliğin bedelinin ise ağır olduğunu bilmelidir (Genç ve Eryaman, 2007). Öğretmen gerekli bilginin kazanılmasını kolaylaştıran, gerekli ortamları hazırlayan bir rol benimsemek durumundadır. Bunu en iyi biçimde yapabilmek için de en az öğrencileri kadar öğrenmeye açık olması gerekir (Özkan, 2005).

Yaşam boyu öğrenme ile ilgili literatür incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin, öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerini inceleyen araştırmalar yapıldığı görülmektedir (Diker Coşkun ve Demirel, 2012; Poyraz, 2014; Yaman, 2014). Bununla beraber yaşam boyu öğrenmeyi etkileyen faktörleri belirleyen (Günüç ve diğerleri, 2012); sınıf öğretmeni adaylarının yaşam boyu öğrenme kavramına yükledikleri anlamları belirleyen (Atik, Kara ve Kürüm, 2007) çalışmalar da dikkat çekmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenmeye ilişkin görüşlerini belirleyen (İzci ve Koç, 2012), öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme yeterliliklerine yönelik algılarını inceleyen (Gencel, 2013; Kılıç, 2014; Şahin ve Arcagök, 2014) çalışmalara da literatürde yer almaktadır. Bu çalışmalarda genel olarak araştırmaya katılan grupların yaşam boyu öğrenme anlayışlarının olumlu düzeyde olduğu yönünde bulgular vardır.

Yukarıda belirtilen araştırmalar incelendiğinde yaşam boyu öğrenme özelliklerini taşıyarak geleceğe mesleki anlamda yön verecek, bilgi aktarımı yapacak meslek öğretmenlerinin, yaşam boyu öğrenme eğilimlerini inceleyen bir çalışmaya rastlanmadığı söylenebilir. Mesleki ilerlemeyi sunacak olanaklar hazırlanması, bireyin mesleki ve teknik becerilerindeki eksiklikleri telafi etme olanağı sağlaması, meslek alanına ilişkin bilgi ve becerilerin güncellenmesi de yaşam boyu öğrenmeyi içerdiğinden söz konusu meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenmeye ilişkin eğilimlerinin belirlenmesinin ilgili literatüre ve bu öğretmenlerin yaşam boyu eğitime yönelik çalışmalarına bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı mesleki ve teknik liselerde görev yapan meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenmeye karşı eğilimlerini belirlemektir. Bu genel amaca dayalı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ne düzeydedir?
2. Meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri;
  - a. Cinsiyetlerine,
  - b. Mesleki kıdemlerine,
  - c. Mezun oldukları okul türüne göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Sınırlılıklar

Bu araştırma 2016 – 2017 bahar yarı yılında Malatya ili Battalgazi ilçesindeki mesleki teknik liselerde görev yapan ve araştırmaya katılan 169 meslek öğretmenin yaşam boyu öğrenme eğilimlerine ilişkin görüşleri ile sınırlıdır.

YÖNTEM**Araştırma Modeli**

Araştırma tarama modeline dayalı olarak tasarlanmıştır. Buna göre araştırmaya katılan grubun belirli bir konudaki özellikleri, düşünceleri var olan durumu ile betimlenmeye çalışılmıştır (Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F., 2010:16-17). Buna göre bu araştırmada mesleki teknik liselerde görev yapan meslek öğretmenlerinin etkili yaşam boyu öğrenme eğilimleri tekil tarama modeline göre incelenmiştir. Bununla beraber söz konusu öğretmenlerin cinsiyet, kıdem ve mezuniyet türü gibi bağımsız değişkenlere göre görüşleri arasındaki farklılıklar ise ilişkisel tarama modeline betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Evreni ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni Malatya ili Battalgazi ilçesi mesleki ve teknik liselerinde görev yapan toplam 240 meslek öğretmeninden oluşmaktadır. Bu öğretmenlerin tamamı çalışmaya dahil edilmiştir. Verilerin toplanması sonucunda 169 meslek öğretmeninden veri elde edilebilmiştir. Söz konusu meslek öğretmeni sayısı çalışma evreninde yer alanların % 70,42 si olduğu için çalışma evrenini temsil edebileceği kabul edilmiştir. Çünkü bilindiği gibi $\pm$ % 5 güven düzeyine göre 240 kişiden 148 kişinin örnekleme yer alması gerekmektedir (Krejcie ve Morgan, 1970).

Buna göre çalışma evreninde yer alan meslek öğretmenlerinin bağımsız değişkenleri oluşturan demografik özellikleri Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1: Meslek Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri

Cinsiyet	f	%
Kadın	42	24,9
Erkek	127	75,1
Toplam	169	100,0
Mezuniyet durumu	f	%
Ön lisans	13	7,7
Lisans	141	83,4
Yüksek lisans	14	8,3
Doktora	1	0,6
Toplam	169	100,0
Mesleki kıdem	f	%
1 – 5 yıl	12	7,1
6 – 10 yıl	8	4,7
11 – 15 yıl	24	14,2
16 – 20 yıl	45	26,6
21 yıl ve üzeri	80	47,4
Toplam	169	100,0

Çalışma evreninde yer alan 169 meslek öğretmeni Battalgazi ilçesinde bulunan 9 Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde görev yapmaktadır. Bu öğretmenlerin % 75,1’i erkek iken % 24,9’u kadın meslek öğretmenlerinden oluşmaktadır. Bu öğretmenlerin % 83,4’u lisans mezunu, % 8,3’ü ise yüksek lisans mezunudur. Mesleki kıdemleri incelendiğinde grubun yaklaşık yarısının (% 47,4) 21 yıl ve üzeri deneyime sahip olduğu belirlenmiştir. Yaklaşık ¼’ü de 16-20 yıl mesleki deneyime sahiptir. Buna göre ilçedeki mesleki teknik liselerde çoğunlukla deneyimli, lisans mezunu, erkek öğretmenler görev yapmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada verileri Günüş, Odabaşı ve Kuzu (2014) tarafından geliştirilen “Etkili Yaşam Boyu Öğrenme Ölçeği (EYBÖÖ)” ölçeği ile elde edilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde 48 maddelik ilk formu 528 öğretmen adayına açıklayıcı faktör analizi (AFA) için, 214 öğretmen adayına ise doğrulayıcı faktör

analizi (DFA) uygulanmıştır. Yapı geçerliliğinin belirlendiği AFA analizi sonucunda Kaiser-Meyer Olkin (KMO) 0,95 bulunmuş ve Bartlett's Test of Sphericity sonucu da anlamlı bulunduğu için [$X^2_{(528)} = 10356.287$; $p < .01$] AFA işlemlerinin anlamlı bulunmuştur. Madde faktör yükleri 0,52 – 0,79 arasında bulunmuştur. Ölçek tek faktörlü 33 maddeden oluşmakta ve açıklanan varyansı %41.68'dir. Uyum indeksleri (χ^2/sd : 3.39; RMSEA: .057; GFI: .84; AGFI: .82; RMR: .033; SRMR: .044; NFI: .97; NNFI: .98; CFI: .98) değerlendirilmiş ve modelin iyi bir uyuma sahip olduğu doğrulanmıştır. Cronbach alfa (α) iç tutarlılık katsayısı .96 olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada ise 0,91 bulunmuş ve ölçeğin güvenilirliği doğrulanmıştır. Ölçeğin bireyin yaşam boyu öğrenmedeki başarısını ve bireyde etkili bir yaşam boyu öğrenmeyi gerçekleştirmeyi sağlayacak özelliklerin bulunma düzeyini değerlendirmek için geliştirildiği ifade edilmiştir.

Verilerin Çözülmesi

Veriler bilgisayar istatistik paket programında çözümlenmiştir. Araştırmaya katılan meslek öğretmenlerinin bağımsız değişkenleri olan cinsiyet, mesleki kıdem ve mezuniyet düzeyine ilişkin özellikleri frekans ve yüzde oranları belirlenerek çözümlenmiştir. Öğretmenlerin bağımsız değişken özellikleri dikkate alınmadan yaşam boyu öğrenme eğilimlerini belirlemek için öncelikle dağılımın normalliği Kolmogorov Smirnov testi ile analiz edilmiş, normal dağılım özelliği göstermediği için görüşler medyan değerleri dikkate alınarak yorumlanmıştır. Bağımsız değişkene göre yapılan karşılaştırmalı analizlerde de öncelikle dağılımların normalliği test edilmiş ve elde edilen verilere göre cinsiyet, mesleki kıdem ve mezuniyet düzeyine göre normal dağılım özelliği sağlanmadığı için Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi ile karşılaştırmalı analizler yapılmıştır. Bununla birlikte anlamlı farklılık belirlenmesi halinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etki büyüklüğü de hesaplanmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak $p=0,05$ olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Araştırma bulguları alt amaçlar bağlamında ele alınarak aşağıda özetlenmiştir.

Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerine İlişkin Genel Durum

Meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerini bağımsız değişkenler dikkate alınmadan belirlemek için öncelikle dağılımların normalliği incelenmiştir. Kolmogorov Smirnov testi ile yapılan analiz sonucunda elde edilen veriler Tablo 2' de görülmektedir.

Tablo 2: Meslek öğretmenlerin Görüşlerinin Ölçeğin Bütününe Göre Dağılımının Normalliği

N	Kolmogorov Smirnov		Medyan (Ortanca)
	KS	p	
169	0,104	0,000*	4,45

* $p < 0.05$

Araştırmaya katılan meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerini belirlemek amacıyla öncelikle Kolmogorov Smirnov testi uygulanarak hesaplanmış ve normallik varsayımı sağlanmadığı için ($KS_{(169)}=0,118$; $p < 0.05$) medyan değerine göre yorumlar yapılmıştır. Buna göre meslek öğretmenlerin 4,45 ortanca değeri ile "kesinlikle katılıyorum" aralığında görüş belirttikleri belirlenmiştir. Buna göre meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenmeye eğilimlerinin oldukça yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Her bir madde bağlamında belirlenen medyan değerleri ise Tablo 3' te yer almaktadır.

Tablo 3: Meslek Öğretmenlerinin Ölçekteki Maddelere Göre Verdiği Cevapların Medyan Değerleri

Madde no	Yaşam boyu öğrenme eğilimi	Medyan
1	Ne kadar öğrendiğim konusunda kendimi değerlendiririm.	4,00
2	Öğrendiklerimi gerçek yaşamla ilişkilendiririm.	4,00
3	Yeni bir şeyler öğrenmek için kendimi motive ederim.	5,00
4	Merak ettiğim şeyleri öğrenmek için gerektiğinde başka insanlardan yardım alırım.	5,00

5	Yeni bir şeyler öğrendikten sonra ayrıntılarını araştırırım.	4,00
6	İleriye dönük kariyer planı yaparım.	4,00
7	Sürekli öğrenme ihtiyacı duyarım.	4,00
8	Kendimi geliştirmek için her türlü öğrenme fırsatlarını değerlendiririm.	4,00
9	Kendimi geliştirmek istediğim alanlarda eğitim alırım.	4,00
10	Yeterliklerimi/Becerilerimi geliştirmek için çaba gösteririm.	4,00
11	Sahip olduğum yeterliklerimin/becerilerimin farkındayım.	5,00
12	Yeni bir şeyler öğrenmekten mutlu olurum.	5,00
13	Zayıf ve güçlü yönlerimin farkındayım.	5,00
14	Merak ettiğim konuları araştırırım.	5,00
15	Yeni bir şeyler öğrenmek beni heyecanlandırır.	5,00
16	Öğrendiğim yeni bir bilgiyi kabul etmeden önce doğruluğunu sorgularım.	5,00
17	Okul/İş dışında öğrenmeye devam ederim.	4,00
18	Kendimi geliştirmenin yollarını ararım.	4,00
19	Çevremdekileri yeni bir şeyler öğrenmeye teşvik ederim.	4,00
20	Öğrenmeye ilişkin hedeflerimi kendim belirlerim.	4,00
21	Öğrendikçe kendime saygım artar.	5,00
22	Öğrendikçe kendime güvenim artar.	5,00
23	Zorunlu eğitimim dışında kişisel gelişimim için (kitap, kurs, seminer vb.) harcamalar yaparım.	4,00
24	Kendimi mesleki alanda geliştirmek için ileriye dönük plan yaparım.	4,00
25	Öğrenme sürecinde amacıma uygun teknolojilerden yararlanırım.	5,00
26	Öğrendiğim bilgileri başka alanlara transfer ederim.	4,00
27	Yapılan eleştirileri kendimi geliştirmek için bir fırsat olarak görürüm.	4,00
28	Başarılı insanların yaşamlarını örnek alırım.	4,00
29	Bilmediğim bir konuyu araştırırken internetteki paylaşım sitelerinden (forum, blog, sosyal ağ vb.) yararlanırım.	5,00
30	Çevremdekilerden bir şeyler öğrenmek beni mutlu eder.	5,00
31	Problemleri çözebilmek için araştırma yaparım.	5,00
32	Yeni bir şeyler öğrenirken farklı öğrenme stratejilerinden yararlanırım.	4,00
33	Bir şeyi öğrenirken karşılaştığım engelleri aşmaya çalışırım.	5,00

Elde edilen verilere göre 18 maddeye "katılıyorum" düzeyinde, 15 maddeye ise "kesinlikle katılıyorum" düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Buna göre meslek öğretmenlerinin öğrenme motivasyonlarının yüksek olduğu, öğrenme için gerekli gördüklerinde başkalarından destek alabildikleri, becerilerinin farkında oldukları, güçlü ve zayıf yönlerini tanıdıkları, yönündeki eğilimlerinin oldukça yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında öğrendiklerini sorgulayabildikleri, öğrendikçe kendilerine güvenleri ve saygılarının arttığı, öğrenirken uygun teknolojilerden yararlandıkları ve öğrenme sürecinde sorunları çözebildikleri boyutlarında da eğilimlerinin üst düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Meslek öğretmenleri öğrenme konusunda kendilerini değerlendirdiklerini, öğrendiklerini gerçek yaşamla ilişkilendirdiklerini, kariyer planı yapabildiklerini, kendilerini geliştirmeye açık olduklarını, öğrenme hedeflerini belirleyebildiklerini ve öğrendiklerinin ayrıntılarını araştırdıklarını belirtmektedirler. Ayrıca zorunlu eğitim dışında da öğrenmeye açık olduklarını, öğrendikleri bilgileri transfer edebildiklerini, eleştiriye açık olduklarını, başarılı insanları örnek aldıklarını ve farklı öğrenme stratejileri kullanabildiklerini ifade etmektedirler. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse meslek öğretmenleri yaşam boyu öğrenme konusunda bütünüyle olumlu bir eğilim göstermektedirler.

Meslek Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine Göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Karşılaştırılması

Cinsiyet bağımsız değişkenine göre meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 4' te görülmektedir.

Tablo 4: Meslek Öğretmenlerinin Görüşlerinin Cinsiyet Bağımsız Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	Kolmogorov Smirnov		Sıra Ort.	Medyan	Mann Whitney U Testi	
		KS	p			U	p
Kadın	42	0,158	0,010*	91,65	4,51	2387,5	0,309
Erkek	127	0,105	0,002*	82,80	4,47		

*p<0.05

Cinsiyet bağımsız değişkenine göre öncelikle Kolmogorov Smirnov testi ile dağılımların normalliği incelenmiş ve normal olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle iki grubun görüşleri Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuca göre grupların görüşleri arasında anlamlı bir fark yoktur (U=2387,5; p>0.05). Grupların medyanları incelendiğinde her iki grubun (Mkadın=4.51; Merkek=4.47) yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin oldukça yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Meslek Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemlerine Göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Karşılaştırılması

Meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri kıdemleri dikkate alınarak karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 5' te sunulmuştur.

Tablo 5: Meslek Öğretmenlerinin Görüşlerinin Kıdem Bağımsız Değişkenine Göre Dağılımı

Kıdem	N	Kolmogorov Smirnov		Sıra Ort.	Medyan	Kruskal Wallis Testi	
		KS	p			X ²	p
**1-10 y. (1)	20	0,128	0,200	104,83	4,57	4,387	0,112
***11-20 y. (2)	69	0,114	0,026*	78,83	4,39		
21 yıl ve üz. (3)	80	0,135	0,001*	85,36	4,43		

*p<0.05

**1-5 yıl grubundaki 12 kişi, 6-10 yıl grubundaki 8 kişi ile birleştirildi (1-10 yıl grubu = 20 kişi),
***11-15 yıl grubundaki 24 kişi 16-20 yıl grubundaki 45 kişi ile birleştirildi (11-20 yıl grubu = 69 kişi)

Meslek öğretmenlerinin kıdemlerine göre dağılımların normalliğini test etmek için yukarıda tablo alt bölümünde açıklandığı gibi gruplarda birleştirmelere gidilmiştir. Bunda 6-10 yıl grubunda 8 kişinin bulunması etkili olmuştur. Birleştirme sonucunda 3 kıdem grubunun görüşlerinin karşılaştırması yapılmıştır. Öncelikle dağılımın normalliği Kolmogorov Smirnov testi ile çözümlenmiş ve 1-10 yıl kıdem grubu dışındaki grupların dağılımlarının normal olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle yaşam boyu öğrenme eğilimlerine ilişkin görüşlerin karşılaştırılmasında parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis testi ile uygulanmıştır. Buna göre meslek öğretmenlerinin kıdemlerine göre görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (X²=3,387; p>0.05). Sıra ortalamaları incelendiğinde en yüksek sıra ortalaması 1-10 yıl grubunda, en düşük sıra ortalaması ise 11-20 yıl grubunda ortaya çıkmış ancak söz konusu farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Grupların medyanları dikkate alındığında tüm gruplardaki meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin oldukça üst düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Meslek Öğretmenlerinin Eğitim Düzeylerine Göre Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Karşılaştırılması

Meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri eğitim düzeyleri açısından karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 6' da yer almaktadır.

Tablo 6: Meslek Öğretmenlerinin Görüşlerinin Eğitim Düzeyi Bağımsız Değişkenine Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	N	Shapiro-Wilk		Sıra Ort.	Medyan	Kruskal Wallis Testi	
		SW	p			X ²	p
Önlisans (1)	13	0,913	0,203	60,85	4,24		
Lisans (2)	141	0,852	0,000*	88,09	4,51	4,140	0,126
Lisansüstü (3)**	15	0,969	0,842	76,93	4,36		

*p<0.05

**3 = 1 doktora mezunu, 14 yüksek lisans mezunu ile birleştirilmiştir. (15 lisansüstü)

Meslek öğretmenlerin görüşlerini öğrenim düzeylerine göre karşılaştırmak için öncelikle dağılımların normalliği Shapiro-Wilk testi ile test edilmiş ve lisans mezunlarının dağılımının normal olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle görüşler parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılmıştır.

Buna göre grupların görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır (U=6616,0; p>0.05). Sıra ortalamaları incelendiğinde önlisans ve lisans mezunlarının lisansüstü eğitim almış öğretmenlere göre daha yüksek sıra ortalamasına sahip oldukları belirlenmiş ancak bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Grupların medyanları incelendiğinde öğrenme düzeyleri açısından tüm meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin oldukça yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin belirlenmesi ve yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada ilk olarak meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerine ilişkin düzeyleri belirlenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin olumlu düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucuna göre, meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenmeye, bununla ilgili faaliyetlere katılmaya, kendilerini kişisel ve mesleki olarak geliştirmeye istekli oldukları söylenebilir.

Meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek bulunduğu bu çalışmayı Ayaz (2016) tarafından yapılan araştırma sonucu da desteklemektedir. Bunun yanında Erdoğan (2014), Özçiftçi (2014), Kılıç ve Tuncel (2014), Poyraz (2014), Ayra ve Kösterelioğlu (2015), Yaman ve Yazar (2015) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre de öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin kısmen yeterli olduğu sonucuna varılmıştır. Demiralay (2008), Gencel (2013), Oral ve Yazar (2013) tarafından yapılan araştırmalarda ise öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme yeterliklerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Bu çalışmaların aksine; Atik Kara ve Kürüm (2007) yaptıkları araştırmada, yaşam boyu öğrenme kavramının anlamı ve kapsamıyla ilgili sınıf öğretmeni adaylarının yanılgılara düştüklerini tespit etmişlerdir. Diker (2009) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, öğrencilerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin düşük düzeyde olduğunu belirtmiştir. Tunca, Şahin ve Aydın (2015) tarafından yapılan araştırmada da öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar genel olarak değerlendirildiğinde; öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek düzeyde çıktığı, ancak öğretmen adayı ve üniversite öğrencilerinin eksikliklerinin olduğu görülmektedir.

Araştırmada cinsiyete göre meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinde anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgunun birçok araştırma sonucu ile tutarlı olduğu görülmektedir (Oral ve Yazar, 2013; Şahin ve Arcagök, 2014; Konakman ve Yelken, 2014; Doğan ve Kavtelek, 2015; Tunca, Şahin ve Aydın, 2015; Yaman ve Yazar, 2015). Bu araştırmaların aksine; Demiralay (2008), Diker (2009), Gencel (2013), Erdoğan (2014) tarafından yapılan çalışmalarda yaşam boyu öğrenme eğilimlerinde cinsiyete göre anlamlı fark çıkmıştır. Diker (2009) yaşam boyu öğrenme eğilimlerinde anlamlı farklılığın erkeklerin lehine olduğunu; Demiralay (2008), Gencel (2013) ve Erdoğan (2014) ise kadınların yaşam boyu öğrenme yeterliklerinin daha olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda

farklı sonuçların bulunması değişik gruplardan veri toplanmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada, meslek öğretmenlerinin kıdeme göre yaşam boyu öğrenme eğilimlerinde anlamlı bir fark çıkmamıştır. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri üzerinde etkili olmadığı bulgusu ile Özçiftçi (2014), Doğan ve Kavtelek (2015) tarafından yapılan araştırma sonuçları tutarlıdır.

Araştırmada meslek öğretmenlerinin eğitim düzeylerine göre yaşam boyu öğrenme eğilimlerinde anlamlı bir fark bulunmamış olup yüksek düzeyde eğilime sahip oldukları görülmüştür. Yaman ve Yazar (2015) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile mezun oldukları yükseköğretim kurumu arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş olup bu araştırmanın sonuçlarıyla tutarlılık bulunmuştur. Bu çalışmaların aksine Şahin ve Arcagök'ün (2014) yaptığı araştırma sonucunda mezuniyet durumunun yaşam boyu öğrenme üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan bu araştırmada elde edilen bulgulara göre meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek düzeyde olumlu çıkması mesleki eğitim sistemi için de oldukça önemlidir. Meslek öğretmenlerinin yeterliliklerinin farkında olması, kendini sürekli eğitime ve geliştirme çabası içinde olması, eğittiği meslek alanı öğrencilerine hem bireysel hem mesleki anlamda yol gösterme, bilgi aktarımı yapma, mesleğe ilişkin bilgi ve becerilerin sürekli güncel tutularak öğrencilerinin gelişimlerine de katkı sağlayacağı söylenebilir.

ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile ilgili uygulamalara ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik şu öneriler sunulmuştur:

1. Yaşam boyu öğrenmenin amacı, bireylerin bilgi toplumuna uyum sağlamaları ve bu toplumda yaşamlarını daha iyi kontrol edebilmeleri olduğundan öğretmenlerin ekonomik ve sosyal hayatın tüm evrelerinde yaşam boyu öğrenme için aktif bir şekilde katılım imkânına yer verilmesi gerekir.
2. Araştırmaya katılan meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin oldukça yüksek çıkması sevindirici bir durumdur. Meslek öğretmenlerinin bu görüşleri dikkate alınmakla birlikte bu görüşler Dunning-Kruger Sendromu sonucu da ortaya çıkmış olabilir. Bu sendroma göre bireyler kendilerini olduklarından daha iyi gösterme çabası içinde ve kendileri hakkında yanlış değerlendirme yapma eğiliminde olabilirler (Kruger ve Dunning, 1999). Bu nedenle meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri daha derinlemesine ve kapsamlı olarak incelenerek konu ile ilgili nitel araştırmalar yapılmalıdır. Bunun sonucunda daha objektif sonuçlara ulaşılabılır.
3. Araştırma farklı değişken grupları alınarak da (meslek alanı, hizmetiçi eğitim sayısı gibi) yapılabilir.
4. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile ortak çalışma yapılarak Türkiye'deki tüm meslek öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi sağlanabilir.
5. Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme becerilerini geliştirici daha fazla hizmetiçi eğitimler yapılmalıdır. Meslek öğretmenlerine verilecek olan eğitimler ile ilgili önceden ihtiyaç analizinin yapılmasına, bu eğitimlerin sürdürülebilir olmasına, maddi olarak destek sağlanmasına dikkat edilmesi gerekir.
6. Yaşam boyu öğrenmeyi özendirme amacı ile kurs, seminer, konferans, kongre vb. çalışmalara katılan öğretmenlerin bu çalışmalarını belgelendirmeleri koşuluyla MEB tarafından ödüllendirilmesi, puan sistemi oluşturulması gibi çalışmalar yapılabilir.

7. Türkiye ile diğer Avrupa ülkelerindeki öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin karşılaştırma çalışması yapıp ülkeler arası farklılıklar ortaya konabilir ve çözüm yolları geliştirilebilir.

Not : Bu çalışma 14-15 Nisan 2017 tarihlerinde düzenlenen 2nd World Congress on Lifelong Education-WCLE’de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Altun, T. ve Cengiz, E. (2012). İlköğretim II. kademe branş öğretmenlerinin mesleki gelişim fırsatları hakkındaki görüşleri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(3), 672-690.

Aspın, N. D. & Chapman, J. D. (2000). Lifelong Learning: Concepts And Conception. *International Journal of Lifelong Education*. 19(1), 2-19.

Atik Kara, D. ve Kürüm, D. (2007). *Sınıf öğretmeni adaylarının yaşam boyu öğrenme kavramına yükledikleri anlam (Anadolu Üniversitesi örneği)*. 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi’nde sözlü olarak sunulmuştur. Tokat, Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Ayaz, C. (2016). *Yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Mardin ili örneği)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

Ayra, M. ve Kösterelioğlu, İ. (2015). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin mesleki öz yeterlik algıları ile ilişkisi. *NWSA: Education Sciences*, 9(5), 17-28.

Borat, O. (2010). Hayat boyu öğrenme kapsamında eğitim sektöründe beklenen gelişmeler. *Projeler Dergisi*. (2), 32-44.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Demiralay, R. (2008). *Öğretmen adaylarının bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanımları açısından bilgi okuryazarlığı öz-yeterlik algılarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Demirel, Ö. (2010). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Coşkun, D. Y. (2009). *Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Coşkun, D. Y. ve Demirel, M. (2012). Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 108-120

Doğan, S. ve Kavtelek, C. (2015). Hayat boyu öğrenme kurum yöneticilerinin hayat boyu öğrenmeye ilişkin algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 82-104.

Erdoğan, D. G. (2014). *Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerine etki eden faktörler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Gencel, E. İ. (2013). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme yeterliklerine yönelik algıları. *Eğitim ve Bilim*, 38(170), 237-252.

Genç, S. Z. ve Eryaman, M. Y. (2007). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 89-102.

Gündoğan, N. (2003). Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde bir istihdam politikası aracı olarak "yaşamboyu öğrenme" ve bazı örnek program ve uygulamalar. *Kamu İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 7(2). 2-15.

Günüç, S., Odabaşı, F. ve Kuzu, A. (2014). Developing an effective lifelong learning scale (ELLS): study of validity & reliability* (Etkili yaşam boyu öğrenme ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik & güvenilirlik çalışması) *Eğitim ve Bilim*. 39 (171), 244-258.

İzci, E. ve Koç, S. (2012). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenmeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 101-114.

Kılıç, Ç. (2014). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenmeye yönelik algıları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 79-87.

Kılıç, H. ve Tuncel, A., Z. (2014). İlköğretim branş öğretmenlerinin bireysel yenilikçilik düzeyleri ve yaşam boyu öğrenme eğilimleri. *International Journal of Curriculum and Instructional Studies*, 4(4), 26-37.

Konokman, Y. G. ve Yelken, Y. T. (2014). Eğitim Fakültesi Öğretim Elemanlarının Yaşam Boyu Öğrenme Yeterliklerine İlişkin Algıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 267-281.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30, 607-610.

Kruger, J., & Dunning, D. (1999). Unskilled and unaware of it: how difficulties in recognizing one's own incompetence lead to inflated self-assessments. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1121-1134.

Kulich, J. (1982) Lifelong education and the universities: A Canadian perspective. *International Journal of Lifelong Education*, 1(2), 123-142.

MEB. (2009). *Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi*-Yüksek Planlama Kurulu. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi MEGEP. (2007). *Hayat Boyu Öğrenme Strateji Taslak Belgesi (MEGEP)*. Ankara.

Oral, B. ve Yazar, T. (2013). International perspectives on new aspects of learning in teacher education. *IPALTE 2013*. 2-4 Ekim 2013. Dicle Üniversitesi. Diyarbakır.

Özçiftçi, M. (2014). *Sınıf öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile eğitim teknolojisi standartlarına yönelik özyeterliklerinin ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya.

Özkan, R. (2005). Birey ve toplum gelişiminde öğretmenlik mesleğinin önemi. *Milli Eğitim*, 33(116).

Poyraz, H. (2014). *Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme profilleri ile kurumları tarafından desteklenme algıları arasındaki ilişki (Sakarya ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Şahin, Ç. ve Arcagök, S. (2014). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 394-417.

Tunca, N., Şahin, A. S., ve Aydın, Ö. (2015). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 432-446.

White, J.P. (1982). *The aims of education re-stated*. London: Routledge & Kegan Paul.

Yaman, F. (2014). *Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi (Diyarbakır ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.

Yaman, F. ve Yazar, T. (2015). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi (Diyarbakır ili örneği), *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(4), 1553-1566.